

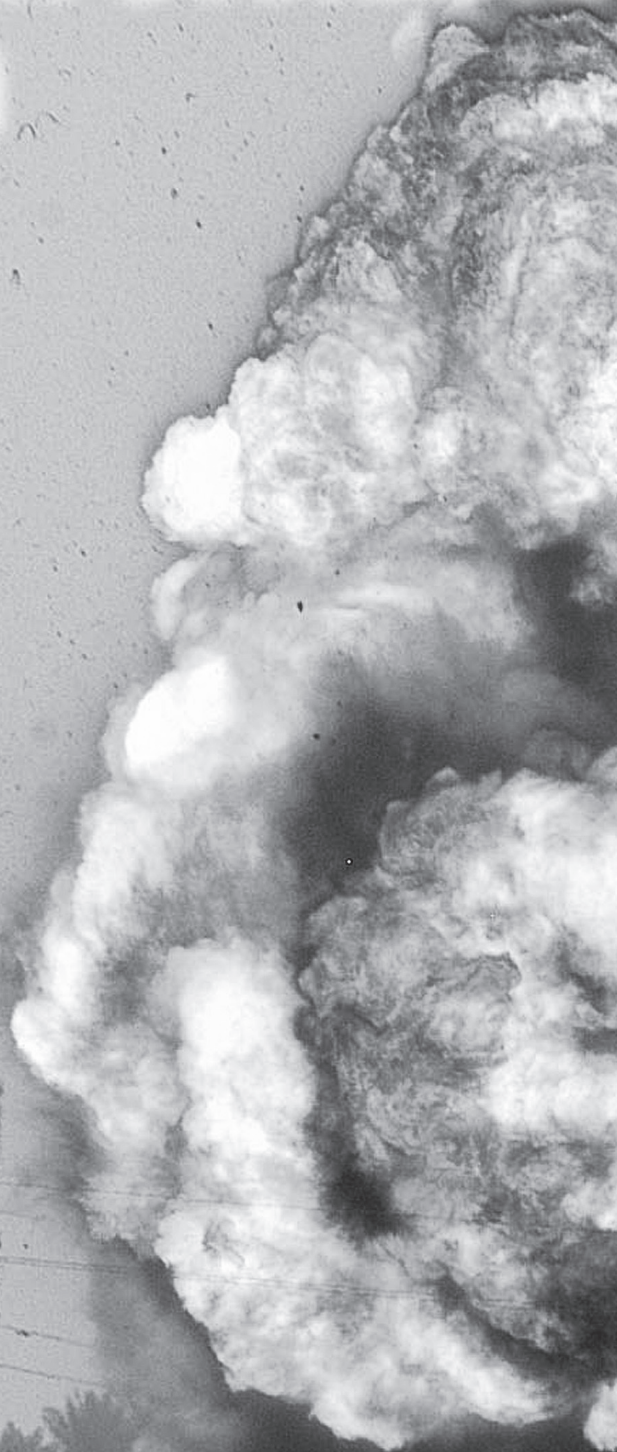
TERRORYZM NA ŚWIECIE

Zarys problematyki

*podinsp. Elżbieta Ciborowska
starszy wykładowca
Zakładu Służby Kryminalnej CSP*

Artykuł ten przybliży problem terroryzmu. Ze względu na rozległość i dynamikę zjawiska poruszono tylko niektóre zagadnienia z nim związane. Po spektakularnych zamachach na World Trade Center 11 września 2001 r., w Londynie w 2005 r. oraz wielu zamachach na Bliskim Wschodzie problem terroryzmu jest obecny w mediach, zwłaszcza w związku ze zbliżającymi się dużymi międzynarodowymi imprezami masowymi, takimi jak Mistrzostwa Piłki Nożnej Euro 2012, które odbędą się w Polsce i na Ukrainie, oraz Olimpiada w Londynie.

I W POLSCE

Musimy pamiętać, że zagrożenie terroryzmem nie jest tylko zagrożeniem współczesnym. Używanie przemocy i terroru zawsze towarzyszyło życiu i działalności człowieka. Zjawisko to występowało już w starożytności. Już Józef Flawiusz w swojej „Historii wojny żydowskiej” wspomina o grupie **Sykariuszy**, którzy działali w latach 60. i 70. n.e. w starożytnym Rzymie. Członkami grupy byli Żydzi – zeloci. Chcieli wyzwolenia Izraela w drodze zbrojnej. Dokonywali zamachów na Rzymian i współpracujących z nimi Żydów. Nazwa Sykariusze wywodzi się od łacińskiego słowa **sicca** – sztylet, czyli narzędzia, którym dokonywali zabójstw¹. Tysiąc lat później na terenie Syrii i Palestyny pojawili się członkowie arabskiej (izmalickiej) sekty religijnej, którzy pod duchowym przywództwem Hassana bin as-Sabbaha (legendarnego „Starca z Gór”) i pod wpływem haszyszu dokonywali zabójstw politycznych, między innymi rycerzy krzyżowych, wielkiego wezyra Nizaru al-Mulka, emira Himsu, Dzanaha al-Daula. Mówiono o nich **assasyni**, a nazwa ta była zniekształconą formą arabskiego słowa al-hasziszijun – ci, którzy palą haszysz. Pod jego wpływem byli niepokonani. Dla swoich przywódców byli gotowi na największe poświęcenia, łącznie z popełnianiem samobójstw na rozkaz, za obietnicę otrzymania haszyszu, a następnie, po śmierci, trafienia do raju. Również inne rejon świata w tym okresie nie były wolne od takich zamachów.

Termin „terroryzm” został spopularyzowany po raz pierwszy w okresie rewolucji francuskiej. System terroru w latach 1793–94² przyjęto jako sposób zaprowadzenia porządku w okresie rewolucji. Również na fali zmian społeczno-ekonomicznych, które nastąpiły w okresie rewolucji przemysłowej, pojawiły się nowe ideologie (takie jak marksizm-leninizm) zrodzone z eksploatacyjnego charakteru dziewiętnastowiecznego kapitalizmu. Na takim gruncie pojawił się nowy nurt terroryzmu. Jego protoplastą był prawdopodobnie, włoski ekstremista, republikanin Carlo Pisacane, który zrzekł się swoich praw do tytułu księcia San Giovanni i zginął w 1857 r. podczas rewolty przeciwko Burbonom. Prawdopodobnie pierwszą organizacją, która wcieliła w życie idee Pisacane, była **Narodna Wola**, niewielka grupa rosyjskich konstytucjonalistów, założona w 1878 r. Grupa ta w marcu 1881 r. dokonała udanego zamachu na życie cara Aleksandra II. W tym samym roku grupa anarchistów w Londynie zwołała „konferencję anarchistyczną”, która publicznie pochwaliła zabójstwo cara i propagowała zabójstwa tyranów jako sposób wprowadzenia rewolucyjnych zmian. Powołano Międzynarodówkę Anarchistyczną (zwaną też Czarną Międzynarodówką). Stosowano najrozmaitsze akty przemocy, często nieskoordynowane. Były to głównie akty indywidualne osób, które pozostawały pod wpływem rodzącej się ideologii. Takie działania znacznie utrudniało Policji wykrywanie i ściganie sprawców tych aktów, co przyczyniło się do pogłębienia powszechnego strachu. Już wtedy państwa próbowały wprowadzić różne akty prawne, które miały bronić obywateli przed działalnością anarchistów. Np. po zamordowaniu w 1901 r. prezydenta USA, Williama McKinleya, Kongres wprowadził ustawę zabraniającą wjazdu do USA znanym anarchistom i wszystkim, „którzy nie wierzą w ideę zorganizowanego rządu lub są mu przeciwni”. Anarchiści od końca XIX w. do lat 20. XX w. byli odpowiedzialni za zabójstwa wielu głów państw oraz zamachy bombowe w miejscach publicznych. Organizacje anarchistyczne pojawiły się również w innych krajach, np. w Bośni (Młoda Bośnia). Jednak przez ówczesnych historyków i polityków były one lekceważone, aż do zabójstwa habsburskiego arcyksięcia Franciszka Ferdynanda przez członka Nowej Bośni Gavrilo Principowa w Sarajewie 28 września 1914 r., które stało się ostatecznym pretekstem do wybuchu I wojny światowej.

W 1908 r. na terenie Serbii powstało tajne stowarzyszenie **Narodna Obrana** (Obrona Ludu lub Obrona Narodu). W 1911 r. wyłoniła się bardziej radykalna frakcja – Zjednoczenie albo Śmierć, bardziej znana jako „Czarna Ręka”. O ile do lat 30. XX w. określeniem „terroryzm” posługiwano się w odniesieniu do grup anarchistycznych, o tyle w latach 30. zaczęto go używać w odniesieniu do masowych represji stosowanych przez państwa totalitarne i ich dyktatorskich przywódców przeciwko własnym obywatelom (terroryzm państwowy), szczególnie w stosunku do reżimów, które doszły do władzy w faszystowskich Włoszech, nazistowskich Niemczech czy stalinowskiej Rosji. Podobne formy narzuczonej lub organizowanej przez państwo przemocy i terroru wobec własnych obywateli miały także miejsce po II wojnie światowej – w Argentynie, Chile, Grecji lat 70., frankistowskiej Hiszpanii i in. Z terroryzmem państwowym mamy również do czynienia w świecie współczesnym.

Po drugiej wojnie światowej termin ten często był używany w odniesieniu do gwałtownych buntów podejmowanych przez rozmaite nacjonalistyczno-antykolonialne ugrupowania, które pojawiły się w Azji, Afryce i na Bliskim Wschodzie. Takie kraje jak Izrael, Kenia, Cypr, Algieria zawdzięczają swoją niepodległość między innymi ruchom nacjonalistycznym, które stosowały „terroryzm” przeciwko władzom kolonialnym. W tym okresie pojawiło się również określenie „bojownicy o wolność” oraz problem z definicją terroryzmu odróżniającą go od walki narodowo-wyzwoleńczej. Europa w tym okresie również była opanowana przez falę terroryzmu. Na przełomie lat 60. i 70. XX w. w europejskich państwach zachodnich pojawiły się lewackie grupy terrorystyczne, których członkowie rekrutowali się z niezadowolonych potomków zamożnych grup społecznych. Członkowie tych grup łączyli filozofię marksizmu-leninizmu ze współczuciem dla uciskanych grup społeczeństw, a rządy swoich państw uważali za reakcyjne. Sądzili również, że stosując akty terroru, zmuszą rządy do wprowadzenia represyjnych praw, które ukazą prawdziwe oblicze państwa społeczeństwom, a te zaczną się domagać zmian.

W Niemczech pojawiła się, założona przez Andreasa Baadera i Ulrike Meinhof, grupa RAF (Frakcja Czerwonej Armii), która za cel działania obrała sobie przede wszystkim zachodniemieckie korporacje oraz amerykańskie bazy wojskowe na terenie RFN. Najbardziej spektakularnymi zamachami grupy były między innymi zabójstwo prokuratora generalnego Siegfrieda Bubacka w kwietniu 1977 r. oraz porwanie prezesa stowarzyszenia pracodawców Hansa Martina Schleyera. Porywacze domagali się zwolnienia aresztowanego Baadera i innych członków grupy. Rząd niemiecki nie spełnił żądań terrorystów. W odwecie Schleyer został uduszony struną od fortepianu. W związku z nieugiętym stanowiskiem rządu terrorystów niemieccy wraz z palestyńskimi, z którymi współpracowali od lat, 13 października 1977 r. uprowadzili samolot pasażerski Lufthansy, który, po lądowaniach w kilku państwach, między innymi w Polsce, ostatecznie wylądował w Mogadiszu (Somalia). Z powodu przygotowania przez terrorystów samolotu do podpalenia przez oblanie pasażerów i wnętrza samolotu benzyną, akcja odbicia samolotu z rąk terrorystów musiała odbyć się bez strzału. Akcję przeprowadziły niemiecka grupa antyterrorystyczna GSG – 9 i brytyjska SAS. Po samobójczej śmierci Baadera i innych członków grupy działalność RAF zaczęła tracić na znaczeniu.

We Francji w latach 1979–1987 działała Action Direct (Akcja Bezpośrednia). Podczas swojej działalności przeprowadziła ponad 80 zamachów. Najbardziej spektakularnymi zamachami były zabójstwa generała Rene Audrona – 25 stycznia 1985 r. oraz prezesa firmy Renault Georges Besse – 17 stycznia 1986 r.

Idee AD straciły siłę oddziaływania po upadku bloku wschodniego. Podczas wojny w Algierii i po jej zakończeniu we Francji pojawiły się również pravicowo-nacjonalistyczne grupy terrorystyczne czy GUD – Zjednoczona Grupa Obrony.

W latach 1969–1984 fala zamachów terrorystycznych nawiedziła Włochy. W październiku 1970 r. lewicowi działacze grupy marksistowskiej ogłosili powstanie Czerwonych Brygad. Do eskalacji zamachów i porwań doszło w 1977 r. Jednym z najgłośniejszych zdarzeń było porwanie, a następnie zabójstwo przywódcy Chrześcijańskiej Demokracji Aldo Moro. Ostatnią ofiarą Czerwonych Brygad był profesor Roberto Ruffilli – doradca partii Chrześcijańskiej Demokracji (kwiecień 1988 r.).

Do czasów współczesnych przetrwały między innymi grupy terrorystyczne w Japonii (Frakcja Czerwonej Armii utworzona w 1969 r.), Partia Pracujących Kurdystanu działająca na terenie Turcji, Iraku, Iranu czy baskijska ETA. Jedną z bardziej znanych grup terrorystycznych w Europie była IRA (Irlandzka Armia Republikańska), której korzenie sięgają XVIII w. Najbardziej obfitujący w zamachy był rok 1972 r. IRA dzieliła się na grupy radykalne, uznające tylko przemoc i terror, oraz grupy, które chciały osiągnąć swoje cele na drodze pokojowych rozmów z rządem Wielkiej Brytanii. Po negocjacjach i zawieszeniu broni w latach 1994–96 IRA coraz rzadziej stosuje przemoc w swojej działalności. Również Kanada i USA nie były wolne w tym okresie od zamachów terrorystycznych. W Kanadzie działał Front Wyzwolenia Quebecu, natomiast w USA ponad 200 różnych grup terrorystycznych. Między innymi kontynuował swoją działalność utworzony w 1865 r. Ku-Klux-Klan, powstały również nowe grupy, takie jak Molly Maguires, Czarne Pantery, Weatherman, Symbioniczna Armia Wyzwolenia oraz inne.

W obecnych czasach, a zwłaszcza po spektakularnych zamachach na WTC, na pierwsze miejsce wysuwa się walka z terroryzmem islamskim, którego korzenie sięgają lat 20. XX w., kiedy to do Palestyny zaczęły napływać grupy żydowskich emigrantów z innych krajów. Jednym z najtragiczniejszych wydarzeń tego czasu było zabicie i porąbanie na kawałki 23 Żydów przez Arabów w Hebronie w 1929 r. Eskalacja przemocy miała miejsce po drugiej wojnie światowej. Coraz częściej na zamachy terrorystyczne Żydzi także odpowiadali terrorem, był kontynuowany terroryzm syjonistyczny z lat 20. Powstanie państwa Izrael w 1948 r. spowodowało wybuch wojny z sąsiednimi państwami arabskimi oraz wygnanie z tych terenów tysięcy Palestyńczyków. Akty terroru stały się coraz bardziej powszechne. Nowo powstała Organizacja Wyzwolenia Palestyny rozpoczęła długotrwałą kampanię terroru, której intensywność wzrosła po militarnej porażce Arabów w wojnie sześciodniowej w 1967 r.³ W latach 60. XX w. swoją działalność terrorystyczną Arabowie przenieśli na arenę międzynarodową, uważając, że ich walka na terenie Palestyny i dążenie do utworzenia państwa jest nieskuteczna. W lipcu 1969 r. terrorystyczna grupa arabska przeprowadziła serię zamachów na żydowskie sklepy w Londynie, natomiast we wrześniu tego roku – na ambasady izraelskie w Holandii i Niemczech Zachodnich oraz na izraelskie linie lotnicze El Al w Begi. W tym czasie poza terroryzmem bombowym Arabowie zaczęli stosować porwania samolotów. Pomiędzy 1970 r. a końcem lat 80. polem działania bliskowschodnich terrorystów stał się cały świat. Arabscy terroryści, czasem wspierani przez swoich zachodnich odpowiedników, dokonywali zamachów bombowych, zabójstw i porwań nadających rozgłos ich sprawie oraz stanowiących akt zemsty w państwach popierających Izrael. Sami terroryści podzielili się na wiele odłamów, a najbardziej radykalne z nich domagały się stworzenia fundamentalistycznych reżimów na całym świecie,

jak również zniszczenia Izraela⁴. Spektakularnym zamachem w Europie był atak terrorystów z grupy Czarny Wrzesień przeprowadzony podczas igrzysk olimpijskich w Monachium w 1972 r. W wyniku licznych błędów popełnionych przez Policję (niemieckie służby w tym czasie nie posiadały grup antyterrorystycznych) zginęło 11 sportowców izraelskich. Najbardziej znanymi arabskimi grupami terrorystycznymi są Hesbollah utworzona w 1982 r. i Hamas w 1987 r., a także grupa Al-Zarkawiego, Al-Kaida Osamy bin Ladena. Jednym z poważnych problemów w zwalczaniu współczesnego terroryzmu islamskiego, a zwłaszcza Al-Kaidy, jest jej sieciowy charakter, brak powiązań między członkami, brak struktury hierarchicznej, jak również zamachy tzw. „samotnych wilków”, których czyny firmuje między innymi Al-Kaida. Wszystkie grupy są finansowane i wspierane przez wiele państw arabskich (szczególnie przez Iran i Syrię). Terroryzm islamski cały czas ewoluuje. Terroryści dążą nie tylko do utworzenia państwa palestyńskiego, ale również do opanowania przez islam całego świata, utworzenia tzw. Emiratu Europejskiego. W swojej eskalacji przemocy terroryści arabscy sięgnęli po nowe sposoby dokonywania zamachów, między innymi po zamachy samobójcze. Początkiem tego sposobu działania był zamach przeprowadzony na budynek izraelskiego dowództwa w Tyrze 11 listopada 1982 r.⁵ Ta metoda prowadzi do zwiększenia jeszcze strachu przed zamachami zarówno w Izraelu jak również w innych państwach. Zamachowiec dokonuje zamachu poprzez wjechanie do jakiegoś miejsca środkiem transportu z dużą ilością materiałów wybuchowych lub przybycie w miejsce publiczne z założonym tzw. pasem Allaha lub szachida (arab. męczennik). Takie postępowanie (według jego mniemania) ma mu od razu otworzyć drogę do rajy i zapewnić sławę oraz lepszy byt jego rodzinie. Dużym zaskoczeniem dla opinii międzynarodowej było użycie do zamachu samobójczego samolotów pasażerskich 11 września 2001 r.

PROBLEM Z DEFINICJĄ

Definicji terroryzmu uznanych przez ONZ jest ponad 200. Nie istnieje jedna definicja uznana przez wszystkie państwa. Zjawisko terroryzmu jest definiowane w zależności od potrzeb socjologicznych czy politycznych. To, co dla jednych jest terroryzmem, dla drugich jest walką narodowo-wyzwoleńczą.

Przykładowe definicje terroryzmu

- Departament Stanu USA posługuje się definicją zawartą w art. 22 sekcja 265f (d) tzw. Kodeksu Modelowego Stanów Zjednoczonych, zgodnie z którą „terroryzm to zaplanowana, umotywowana politycznie przemoc wobec celów nieuczestniczących w walce, stosowana przez subnarodowe grupy czy tajnych agentów, zwykle mająca na celu oddziaływanie na audytorium”.
- FBI definiuje terroryzm jako: „bezprawne użycie siły lub przemocy wobec osób lub mienia, by zastraszyć lub wywrzeć przymus na rząd, ludność cywilną lub część ww., co zmierza do promocji celów politycznych lub społecznych”.
- Departament Obrony USA mianem terroryzmu określa: „bezprawne użycie – lub groźbę użycia – siły czy przemocy wobec osób lub mienia, by wymuszać lub zastraszać rządy czy społeczeństwa, często dla osiągnięcia celów politycznych, religijnych czy ideologicznych”.
- Według tzw. North Ireland (Emergency Provision) Act z 1996 r. (tzw. NIEPA) terroryzm to: „użycie przemocy dla celów politycznych, po to by wywołać stan strachu u bliżej nieokreślonej liczby osób”, terrorystą zaś jest osoba „zaangażowana w popełnienie lub usiłowanie popełnienia aktu terroryzmu lub w kierowanie, organizowanie lub szkolenie osoby do celu terrorystycznego.

W polskim piśmiennictwie kryminologicznym najbardziej przekonująca wydaje się definicja M. Fleminga, według której „terroryzm to umyślne działanie stanowiące naruszenie prawa karnego i zmierzające w drodze aktów przemocy lub zagrożenia tymi aktami do zastraszania organów państwowych lub znaczących odłamów społeczeństwa oraz do wymuszenia określonego zachowania”⁶.

Jak można zauważyć, wszystkie definicje zwracają uwagę na: użycie przemocy, w celu zastraszania wielu osób, które ma prowadzić do wymuszenia na rządach państw oraz organizacjach określonych zachowań mających doprowadzić do osiągnięcia celów ideologicznych. Nie występuje tu natomiast działanie w celu osiągnięcia korzyści materialnych, mimo że organizacje terrorystyczne sięgają również do działań strictly kryminalnych mających na celu uzyskanie funduszy na działalność terrorystyczną. Jest to jedna z najważniejszych różnic między terroryzmem a terrorem kryminalnym.

REGULACJE MIĘDZYNARODOWE

Współczesny terroryzm jest globalnym zjawiskiem międzynarodowym. Dla jego zwalczania niezbędne jest ściśle współdziałanie państw cywilizowanych na arenie międzynarodowej. Szczególną rolę odgrywają w tej współpracy konwencje i umowy międzynarodowe.

Najważniejsze z nich dotyczą tzw. terroryzmu lotniczego:

- Konwencja w sprawie przestępstw i niektórych czynów popełnianych na pokładzie statków powietrznych, sporządzona w Tokio dnia 14 września 1963 r. (Dz. U. z 1971 r. Nr 15, poz. 147);
- Konwencja o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi, sporządzona w Hadze 16 grudnia 1970 r. (Dz. U. z 1972 r. Nr 25, poz. 181);
- Konwencja o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego, sporządzona w Montrealu dnia 23 września 1971 r. (Dz. U. z 1976 r. Nr 8, poz. 37) wraz z protokołem uzupełniającym, sporządzonym w Montrealu dnia 24 lutego 1988 r. (Dz. U. z 2006 r. Nr 48, poz. 348);
- Konwencja w sprawie przeciwdziałania bezprawnym czynom przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej, sporządzona w Rzymie dnia 10 marca 1988 r. (Dz. U. z 1994 r. Nr 129, poz. 635) wraz z protokołem w sprawie przeciwdziałania bezprawnym aktom przeciwko bezpieczeństwu stałych platform umieszczonych na szelfie kontynentalnym, sporządzonym w Rzymie dnia 10 marca 1998 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 22, poz. 211);
- Międzynarodowa Konwencja przeciwko braniu zakładników, sporządzona w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 1979 r. (Dz. U. z 2000 r. Nr 106, poz. 1123);
- Konwencja o ochronie fizycznej materiałów jądrowych wraz z załącznikami I i II otwarta do podpisu w Wiedniu i Nowym Jorku w dniu 3 marca 1980 r. (Dz. U. z 1989 r. Nr 17, poz. 93);
- Konwencja w sprawie znakowania plastycznych materiałów wybuchowych w celu ich wykrywania, podpisana w Montrealu dnia 1 marca 1991 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 135, poz. 948); jednym z motywów jej podpisania było między innymi wyprodukowanie przez Czeską Zbrojówkę krótkiej serii bezzapachowego semtexu, użytego następnie do czynów zabronionych na świecie;
- Konwencja o zapobieganiu przestępstwom i karaniu sprawców przestępstw przeciwko osobom korzystającym z ochrony międzynarodowej, w tym przeciwko dyplomatom, sporządzona w Nowym Jorku dnia 14 grudnia 1973 r. (Dz. U. z 1983 r. Nr 37, poz. 168);

- Międzynarodowa Konwencja o zwalczaniu terrorystycznych ataków bombowych, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 grudnia 1997 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 66, poz. 438);
- Międzynarodowa Konwencja o zwalczaniu finansowania terroryzmu, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 9 grudnia 1999 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 263, poz. 2620);
- Europejska Konwencja o zwalczaniu terroryzmu, sporządzona w Strasburgu dnia 27 stycznia 1977 r. (Dz. U. z 1996 r. Nr 117, poz. 557);
- Konwencja o bezpieczeństwie personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelu współdziałającego, sporządzona w Nowym Jorku 9 grudnia 1994 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 172, poz. 1671) oraz inne konwencje, a także umowy biratelarne zawarte między państwami również przez Polskę, w sprawach związanych ze zwalczaniem terroryzmu.

POLSKA A TERRORYZM

Polska również nie była wolna i nadal nie jest bezpieczna od zagrożenia tym zjawiskiem. Już w okresie międzywojennym, 16 grudnia 1922 r. doszło do zamachu na życie pierwszego prezydenta Rzeczypospolitej profesora Gabriela Narutowicza przez Eligiusza Niewiadomskiego. Pierwsze lata po drugiej wojnie światowej również obfitowały w tragiczne wydarzenia związane zarówno z okresem wojny domowej, jak i walki z nacjonalistami ukraińskimi. Poniżej opisano inne wydarzenia.

W 1950 r. został przygotowany zamach na prezydenta Bolesława Bieruta i ministra obrony narodowej Konstantego Rokossowskiego przez nielegalne grupy zbrojne, których członkowie zostali zatrzymani 10 września 1950 r., przed dokonaniem zamachu. Następną próbą zamachu na prezydenta miała miejsce w 1953 r.

15 lipca 1959 r. w Zagórzcu S. Jaros usiłował dokonać zamachu na I Sekretarza KC KPZR Nikitę Chruszczowa oraz I Sekretarza KC PZPR Władysława Gomułkę przy użyciu urządzenia wybuchowego. 2 grudnia 1960 r. ponowił zamach na W. Gomułkę, został zatrzymany i skazany na karę śmierci. W nocy z 5 na 6 października 1971 r.⁷ w auli Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu doszło do detonacji ładunku wybuchowego podłożonego przez braci Kowalczyków, przygotowanego do zamachu na przewodniczącego Rady Państwa Józefa Cyrankiewicza.

Po drugiej wojnie światowej, a zwłaszcza w latach 80., w Polsce doszło do licznych porwań samolotów pasażerskich i technicznych oraz ich usiłowań (zob. artykuł E. Ciborowska, *Wybrane przypadki piractwa powietrznego w Polsce w latach 80*, „Terroryzm” 2008, nr 1). Polacy byli i nadal są ofiarami zamachów terrorystycznych poza granicami naszego państwa. Jednym z najbardziej spektakularnych wydarzeń był zamach na ambasadę Polską w Bernie 6 września 1982 r. Zakładnikami przez 4 dni byli pracownicy polskiej placówki dyplomatycznej. Zamachu dokonali Polacy, którzy identyfikowali się jako Powstańcza Armia Krajowa. Polska jednostka antyterrorystyczna czekała w pogotowiu na zgodę Szwajcarii na siłowe zakończenie konfliktu. Władze Szwajcarii odmówiły zgody i 10 września, po uprzednim uzyskaniu zgody władz polskich, jednostka antyterrorystyczna Szwajcarii przeprowadziła udaną akcję odbicia ambasady z rąk terrorystów. W Libanie w marcu 1990 r. w odpowiedzi na deklarację premiera rządu RP Tadeusza Mazowieckiego, dotyczącą udzielenia pomocy Izraelowi przy tranzycie do tego państwa emigrantów rosyjskich pochodzenia żydowskiego, jedna z terrorystycznych

organizacji palestyńskich dokonała w odwecie zamachu na polskiego dyplomata w Bejrucie. W wyniku tego zamachu dyplomata zmarł, a jego żona została ciężko ranna. W 1996 r. wśród 400 zakładników peruwiańskiej Tupac Amaru w rezydencji japońskiego ambasadora był polski charge d'affaires ambasady RP w Limie (Peru) Wojciech Tomaszewski – uwolniony w drodze negocjacji z terrorystami. Wśród takich incydentów należy też wymienić porwanie i zabójstwo polskiego geologa przez terrorystów islamskich w Pakistanie oraz liczne zamachy na oddziały polskie przebywające w ramach akcji ONZ czy NATO w Iraku, Afganistanie, na Bałkanach, a także inne akty terrorystyczne skierowane przeciwko Polsce i jej obywatelom.

Polska ratyfikowała większość konwencji międzynarodowych, zawarła wiele umów dwustronnych dotyczących zwalczania terroryzmu oraz uchwaliła wewnętrzne akty normatywne dotyczące zwalczania terroryzmu (ustawa z dnia 16 listopada 2001 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowania terroryzmu – Dz. U. z 2010 r. Nr 46, poz. 276, z późn. zm.).

Art. 122a ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze (Dz. U. Nr 130, poz. 1112, z późn. zm.) zezwalał na zestrzelenie porwanego samolotu pasażerskiego. Jednak Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z 30 września 2008 r. orzekł, że przepis ten jest niezgodny z Konstytucją RP i artykuł ten został uchylony (**wyrok K – 44/ 07**).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.) definiuje przestępstwo o charakterze terrorystycznym w art. 115 § 20 jako [...] *czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, popełniony w celu:*

- 1) *poważnego zastraszenia wielu osób,*
- 2) *zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności,*
- 3) *wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej, a także groźba popełnienia takiego czynu.*

Do karania takich czynów odnoszą się również artykuły Rozdziału XIII kk *Odpowiedzialność za przestępstwa popełnione za granicą:*

- art. 109 kk – odpowiedzialność polskiego obywatela,
- art. 110 kk – odpowiedzialność cudzoziemca,
- art. 112 kk – zasada ochronna bezwzględna,
- art. 113 kk – zasada represji wszechświatowej.

W sytuacji ewentualnych zamachów terrorystycznych sprawców takich czynów można karać między innymi na podstawie przepisów części szczególnej kodeksu karnego:

- art. 118 – ludobójstwo,
- art. 118a – zbrodnie przeciwko ludzkości,
- art. 120 kk – stosowanie środków masowej zagłady,
- art. 121 kk – wytwarzanie, gromadzenie, przesyłanie środków masowej zagłady.

Rozdział XVII *Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*

- art. 127 – zdrada główna,
- art. 128 kk – zamach stanu,
- art. 134 kk – zamach na życie prezydenta RP.

Rozdział XVIII *Przestępstwa przeciwko obronności*

- art. 140 – zamach w celu osłabienia sił zbrojnych.

Rozdział XIX *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*

- art. 148 – zabójstwo § 1, § 2, § 3,
- art. 156 § 1 kk – ciężki uszczerbek na zdrowiu,
- art. 160 kk – narażenie na niebezpieczeństwo.

Rozdział XX *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*

- art. 163 kk – niebezpieczeństwo powszechne,
- art. 164 kk – sprowadzenie niebezpieczeństwa powszechnego,
- art. 165 kk – sprowadzenie innego niebezpieczeństwa powszechnego,
- art. 165a kk – finansowanie terroryzmu,
- art. 166 kk – zawładnięcie statkiem morskim lub powietrznym,
- art. 167 kk – umieszczenie na statku urządzeń lub substancji zagrażających bezpieczeństwu statku,
- art. 171 kk – bezprawny wyrób, gromadzenie, przetwarzanie, posiadanie materiałów, urządzeń wybuchowych.

Rozdział XXI *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji*

- art. 173 – sprowadzenie katastrofy.

Rozdział XXIII *Przestępstwa przeciwko wolności*

- art. 189 kk – pozbawienie wolności.

Rozdział XXIX *Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego*

- art. 223 – czynna napaść na funkcjonariusza państwowego.

Rozdział XXX *Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości*

- art. 232 kk – wpływanie przemocą lub groźbą bezprawną na czynności sądu.

Rozdział XXXII *Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu*

- art. 252 kk – wzięcie lub przetrzymywanie zakładnika.

Rozdział XXXIII *Przestępstwa przeciwko ochronie informacji*

- art. 269 kk – uszkodzenie danych informatycznych o szczególnym znaczeniu (tzw. cyberterroryzm).

Karane są także inne przestępstwa, które pozostają w zbiegu z wyżej wymienionymi. Prawo polskie nie definiuje pojęcia organizacji terrorystycznej. Wprowadza jednak odpowiedzialność karną za kierowanie, a także uczestnictwo w organizacji przestępczej – art. 258 kk. Organizacja terrorystyczna jest również zorganizowaną grupą przestępczą lub związkiem o charakterze zbrojnym. Istotnym narzędziem prawnym w walce z terroryzmem jest instytucja świadka koronnego (ustawa z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym – Dz. U. z 2007 r. Nr 36, poz. 232, z późn. zm.) oznaczającego sprawcę czynu, który za określone obietnice co do poniesienia ścigania go lub złagodzenia odpowiedzialności, zdecyduje się złożyć zeznania obciążające innych współuczestników lub sprawców będących groźniejszymi niż on przestępcami⁸. Policja oraz inne służby przy zwalczaniu między innymi terroryzmu mogą stosować również, przewidziane prawem, czynności operacyjno-rozpoznawcze, np. praca z OZI, zakup kontrolowany i inne.

SŁUŻBY PRZEWIDZIANE DO ZWALCZANIA TERRORYZMU W POLSCE

- Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ustawa z dnia 24 marca 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu – Dz. U. z 2010 r. Nr 29, poz. 154, z późn. zm.).
- Zgodnie z ustawą organy agencji są organami administracji rządowej uprawnionymi do rozpoznawania, zapobiegania i zwalczania zagrożeń godzących w bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz jego porządek konstytucyjny. Zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt. 2 ustawy, agencja ma za zadanie rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw, między innymi szpiegostwa, terroryzmu, naruszenia ta-

jemnicy państwowej i innych przestępstw godzących w bezpieczeństwo państwa.

- Policja (ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji – Dz. U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277, z późn. zm.).
- Mimo że wprost nie mówi się w ustawie na temat zwalczania terroryzmu, to Policja powołana jest między innymi do zapobiegania i zwalczania wszelkiego rodzaju przestępstw oraz dbania o porządek i bezpieczeństwo publiczne.
- Straż Graniczna (ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej – Dz. U. z 2011 r. Nr 116, poz. 675).
- Straż Graniczna zwalcza terroryzm między innymi w zakresie migracji osób, oraz przemytu urządzeń i materiałów wybuchowych i substancji niebezpiecznych.
- Straż Pożarna (ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej – Dz. U. z 2009 r. Nr 12, poz. 68, z późn. zm.) jest przewidziana do zwalczania terroryzmu między innymi w zakresie organizowania akcji ratowniczych oraz ewakuacji ludzi i mienia z terenów zagrożonych.
- Biuro Ochrony Rządu (ustawa z dnia 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu – Dz. U. z 2004 r. Nr 163, poz. 1712, z późn. zm.) prowadzi między innymi rozpoznawanie pirotechniczno-radiologicznego obiektów Sejmu i Senatu.
- Oddziały Sił Zbrojnych – zgodnie z ustawą o Policji oraz rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego.
- Służba Kontrwywiadu Wojskowego (ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego – Dz. U. Nr 104, poz. 709, z późn. zm.) w zadaniach i uprawnieniach ma wprost ujęte zwalczanie terroryzmu.
- Służba Wywiadu Wojskowego – zgodnie z ustawą do jej zadań należy między innymi rozpoznawanie i przeciwdziałanie militarnym zagrożeniom zewnętrznym godzącym w obronność RP, a także przeciwdziałanie zagrożeniom międzynarodowym terroryzmem.
- Żandarmeria Wojskowa (ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych – Dz. U. Nr 123, poz. 1353, z późn. zm.).
- Specjalne oddziały wojskowe, m.in. JW. 2305 GROM, FORMOZA.
- Generalny Inspektor Informacji Finansowej. Zgodnie z ustawą z dnia 16 listopada 2001 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowania terroryzmu (Dz. U. z 2010 r. Nr 46, poz. 276, z późn. zm.), do zadań GIIF należy uzyskiwanie, gromadzenie, przetwarzanie i analizowanie informacji w trybie określonym w ustawie oraz podejmowanie działań w celu przeciwdziałania wprowadzania do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł i przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu.

ORGANY MIĘDZYRESORTOWE

- Kolegium do Spraw Służb Specjalnych.
- Zespoły do Spraw Kryzysowych.
- Jako zespół koordynujący działania – Międzyresortowy Zespół Obrony przed Terroryzmem, powołany zarządzeniem nr 162 Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 października 2006 r. w sprawie utworzenia Międzyresortowego Zespołu do Spraw Zagrożeń Terrorystycznych, zmienionym zarządzeniem nr 95 Prezesa Rady Ministrów z dnia

4 września 2008 r. Przewodniczącym zespołu jest Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji (po zmianie Minister Spraw Wewnętrznych). Zastępcami są: Minister Obrony Narodowej, Minister Finansów, Minister Spraw Zagranicznych oraz Minister Sprawiedliwości. Członkami: Szef ABW, SKW, SWW, BOR, OCK, Służby Celnej, Komendant Główny Policji, ŻW, SG, PSP, Główny Inspektor Informacji Finansowej. W zespole są powołane decyzjami przewodniczącego zespoły zagadnieniowe i stała grupa ekspercka.

PODSUMOWANIE

Artykuł ten, podobnie jak inne publikacje, nie wyczerpuje wszystkich problemów związanych z terroryzmem. W powyższym materiale wskazano tylko rys historyczny i pewne zagadnienia związane z tym zjawiskiem. Pominięto tematykę bioterroryzmu – niezmiernie niebezpiecznego, związanego z użyciem broni biologicznej, ekoterroryzmu, cyberterroryzmu. Nie wspomniano, kim są terroryści jako osoby, a także nie omówiono kwestii fizycznego zwalczania terroryzmu. Są to tematy na odrębne artykuły.

Należy pamiętać, że wobec tego zagrożenia nikt nie jest bezpieczny, dlatego bardzo ważna jest odpowiednia edukacja zarówno obywateli, jak również odpowiednich służb, zwłaszcza dotycząca akcji ratowniczych po ewentualnych zamachach szczególnie podczas imprez masowych. Czy Polska jest przygotowana na ewentualny zamach, czy służby są przygotowane na sprawną akcję ratunkową? Na to pytanie muszą Państwo odpowiedzieć sobie sami. □

- 1 *Terroryzm – materiały z sesji naukowej*, Toruń, 11 kwietnia 2002 r., s. 38.
- 2 B. Hoffman, *Oblicza terroryzmu*, Warszawa 1999.
- 3 *Encyklopedia terroryzmu*, Bellona, Warszawa 2004, s. 279.
- 4 Tamże, s. 297.
- 5 K. Jałoszyński, *Współczesny wymiar terroryzmu*, Wydawnictwo TRIO, Warszawa 2008, s. 47.
- 6 *Terroryzm – materiały z sesji naukowej*, s. 17 i 18.
- 7 K. Jałoszyński, *Terroryzm czy terror kryminalny w Polsce*, AON, Warszawa 2001, s. 15 i 16.
- 8 Tamże, s. 45.

Summary

Terrorism in Poland and in the world

A historical outline of this phenomenon has been presented briefly in the article. At first the documented beginnings of terrorism, from sicariuses' activities in ancient Rome - Jewish terrorist groups fighting with Roman invaders and their supporters, as well as activities of medieval assassins have been described. There have also been presented the circumstances in which the term "terrorism" was used for the first time during the French Revolution. Next, the influence of anarchists on the development of this phenomenon in 19th century and at the beginning of 20th century has been discussed. In the further part of the article the wave of leftist terrorism in Europe in 70s and at the beginning of 80s was described as well as methods of terrorism used in this period during fights for independence in colonial countries of South America, Middle America, Africa and Asia.

The author introduces readers to the problem of lack of one definition of terrorism and presents some definitions used, among others, by international organizations as well as model international and Polish legal regulations connected with combating terrorism.

Tłumaczenie: Renata Cedro, WP CSP